

פיסיקה למתמטיקאים

תנע קוי

1. ניסוח כללי של החוק השני של ניוטון

יהי $\vec{p}$ התנע הכולל של גוף בעל מסה משתנה $m(t)$ ו $\vec{F}$ הכח הפועל על הגוף. אזי

$$\frac{d\vec{p}}{dt} = \vec{F} = m\vec{a} + v\frac{dm}{dt},$$

כאשר $\vec{a} = d\vec{v}/dt$ תאוצת הגוף.

שימור התנע קוי

אם הכח שווה לאפס, התנע הקוי נשמר

$$\frac{d\vec{p}}{dt} = 0.$$

מרכז המסה

נניח מערכת המורכבת מ N גופים בעלי מסות $m_1, m_2, \dots, m_N$. מרכז המסה הינו הממוצע המשוכלל של המיקומים:

$$\vec{r}_{cm} = \frac{\sum_{i=1}^N m_i \vec{r}_i}{\sum_{i=1}^N m_i}.$$

משפט: התנע הכולל במערכת מרכז המסה שווה לאפס.

הוכחה: תהי $\vec{v}_{cm} = d\vec{r}_{cm}/dt$ מהירות מרכז המסה, ותהי $\vec{v}_i = d\vec{r}_i/dt$ מהירות המסות במערכת המעבדה. נסמן את התנע הכולל במערכת מרכז המסה ב $\vec{p}'$. אזי

$$\begin{aligned} \vec{p}' &= \sum_{i=1}^N m_i (\vec{v}_i - \vec{v}_{cm}) = \sum_{i=1}^N m_i \left(\vec{v}_i - \frac{\sum_{j=1}^N m_j \vec{v}_j}{\sum_{j=1}^N m_j} \right) = \\ &= \frac{\sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N (m_i m_j \vec{v}_i - m_i m_j \vec{v}_j)}{\sum_{j=1}^N m_j} = 0 \end{aligned}$$

2. חללית פולטת דלק בקצב קבוע α ובמהירות קבועה v_0 (ביחס לכדור"ה). מסתה ההתחלתית (כולל הדלק) M_0 .

(א) מצאו את מהירותה כפונקציה של הזמן
הכח שפועל על המערכת חללית+דלק הוא המשקל הכולל M_0 , לכן

$$\frac{d}{dt}(p_s + p_f) = \frac{dM}{dt}v + M\frac{dv}{dt} - \frac{dM}{dt}v_0 = M_0g$$

כאשר $M = M_0 - \alpha t$ משקל החללית כפונקציה של הזמן. נקבל

$$-\alpha v + (M_0 - \alpha t)\frac{dv}{dt} + \alpha v_0 = M_0g.$$

מאינטגרציה על אגפי המשוואה

$$\frac{dv}{v - v_0 + M_0g/\alpha} = \frac{\alpha dt}{M_0 - \alpha t}$$

ומתנאי ההתחלה $v(0) = 0$ נקבל

$$v(t) = \frac{M_0g - v_0\alpha}{M_0 - \alpha t}t.$$

(ב) מצאו את מיקומה כפונקציה של הזמן
מאינטגרציה על המהירות ומתנאי ההתחלה $x(0) = 0$ נקבל

$$x(t) = \int v(t)dt = -\frac{M_0g - v_0\alpha}{\alpha} \left[t + \frac{M_0}{\alpha} \ln \left(1 - \frac{\alpha}{M_0}t \right) \right]$$

(ג) מצאו את המהירות המינימלית בה נפלט הדלק על מנת שהחללית
תברח משדה הגרביטציה של כדור"א, בהנחה ש 50% ממסת החללית
הינה דלק.

מהירות הבריחה מכדור הארץ v_E מתקבלת (בקרו) משימור אנרגיה

$$\frac{1}{2}mv^2 = mgR_E$$

כאשר R_E רדיוס כדור"א, כלומר $v_E = \sqrt{2gR_E}$. על כן, אם ברגע
שהחללית מתרוקנת מדלק מהירותה שווה ל v_E , נקבל

$$\frac{M_0g - v_0\alpha}{M_0/2} \frac{M_0}{2\alpha} = \sqrt{2gR_E},$$

ומהירות פליטת הדלק תהייה

$$v_0 = \frac{M_0 g}{\alpha} - \sqrt{2gR_E}.$$

נשים לב, כי קצב פליטת הדלק במקרה כזה צריך לקיים

$$\alpha > M_0 \sqrt{\frac{g}{2R_E}}.$$